ECLI:LV:AT:2018:0629.C40077715.1.S

Lieta Nr. C40077715
SKC-161/2018
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
S P R I E D U M S
Rīgā 2018.gada 29.jūnijā

Augstākā tiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente Inta Lauka,
tiesnesis Valerijs Maksimovs,
tiesnese Zane Pētersone

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar Ventspils brīvostas pārvaldes kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 29.jūnija spriedumu lietā AS „LATVIJAS TILTI" prasībā pret Ventspils brīvostas pārvaldi par ieturēto maksājumu piedziņu, Ventspils brīvostas pārvaldes pretprasībā pret AS „LATVIJAS TILTI" par zaudējumu un līgumsoda piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] AS „LATVIJAS TILTI" 2015.gada 11.martā cēla Ventspils tiesā prasību pret Ventspils brīvostas pārvaldi, vēlāk to grozot, kurā, pamatojoties uz Civillikuma 1., 3., 1504., 1508., 1509., 1587., 1589., 1591., 1594., 1646., 1657., 1663., 1716., 1717., 1722., 1757., 1759., 1765., 1770., 1776., 1779., 1785., 1846., 1847., 2043. un 2171.pantu, lūdza:
- atzīt AS „LATVIJAS TILTI" tiesības saņemt no Ventspils brīvostas pārvaldes atbilstoši 2009.gada 31.jūlija Līgumam par Ventspils autotransporta tilta rekonstrukciju pienākošos maksājumus 207 715,50 EUR apmērā;
- piedzīt no Ventspils brīvostas pārvaldes prasītājas labā atbilstoši 2009.gada 31.jūlija Līgumam un rēķinam Nr. /numurs/ par Ventspils autotransporta tilta rekonstrukciju pienākošos maksājumus 207 715,50 EUR apmērā;
- piedzīt no atbildētājas likumiskos procentus 55 044, 61 EUR, kas aprēķināti par laiku no 2012.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 19.jūnijam;
- atzīt prasītājai tiesības saņemt likumiskos 6% gadā no savlaicīgi nesamaksātās summas (207 715,50 EUR) līdz parāda faktiskajai atmaksas dienai (t.i., līdz sprieduma pilnīgai izpildei);
- piedzīt no atbildētājas prasītājas labā tiesāšanās izdevumus.

Prasība pamatota ar šādiem apstākļiem.

[1.1] 2009.gada 31.jūlijā starp prasītāju un atbildētāju tika noslēgts Līgums Nr. /numurs/ (turpmāk arī Līgums). Saskaņā ar šo darījumu atbildētāja ir veikusi Ventspils autotransporta tilta pāri Ventas upei rekonstrukciju.

Nav strīda par to, ka AS „LATVIJAS TILTI" no 2010.gada 7.novembra līdz 2010.gada 23.decembrim pieļāva būvdarbu izpildes termiņa kavējumu 47 kalendārās dienas jeb 33 darba dienas.

[1.2] Līguma 5.6.punktā līgumslēdzējas puses vienojās par ieturējumu veikšanas un ieturēto summu atmaksāšanas kārtību, nosakot, ka no katras aktā par izpildītajiem darbiem noteiktās samaksas pasūtītājs uz laiku ietur 5%.

[1.3] Pusi no ieturētās naudas summas atbildētāja atmaksājusi pēc akta par objekta pieņemšanu ekspluatācijā parakstīšanas.

Otru aizturētā maksājuma daļu 268 923,27 EUR prasītāja ir tiesīga saņemt atbilstoši izrakstītajam rēķinam Nr. /numurs/. Tomēr no rēķinā minētās summas Ventspils brīvostas pārvalde samaksājusi prasītājai tikai daļu, t.i., 61 207,77 EUR. Atlikušo summu – 207 715,50 EUR atbildētāja ir ieturējusi kā līgumsodu par izpildes termiņa nokavējumu un zaudējumu kompensāciju.

[1.4] Ventspils brīvostas pārvalde 2011.gada 18.jūlijā iesniegusi prasītājai aprēķinu, kurā norādīts, kā veidojas ieturētā un prasītājai neatmaksātā summa 207 715,50 EUR:
- līgumsods 68 933,04 EUR;
- būvuzraudzība 4135,53 EUR;
- autoruzraudzība 23 500 EUR;
- projekta vadība 10 253,99 EUR;
- kompensācija SIA „Ventspils reiss" 38 760,69 EUR;
- papildus izmaksas jeb pasūtītājai radušies zaudējumi par bankas kredīta izņemšanas termiņa pagarināšanu (nemainīgās procentu likmes palielināšana) 56 189,25 EUR;
- projektētāju un autoruzraugu SIA „Wieveen+Bos Latvia" prasības par papildu darbu izpildi 15 943 EUR.

[1.5] Prasītājas ieskatā līgumsoda ieturējums nav pamatots, jo līgumā ir iekļauta tikai atbildētājas tiesība prasīt līgumsodu no prasītāja izpildes termiņa neievērošanas gadījumā, kā arī vienpusēji noteikt un ieturēt līgumsodu. Savukārt zaudējumi atlīdzināmi tikai tiktāl, ciktāl tie pārsniedz līgumsoda apmēru. Nav arī pierādīta prasītājas vaina zaudējumu nodarīšanā.

[2] Ventspils brīvostas pārvalde 2015.gada 18.septembrī iesniegusi pretprasību, vēlāk to grozot, kurā, pamatojoties uz Civillikuma 1716., 1770., 1772. un 1779.pantu, lūdza:
- piedzīt no AS „LATVIJAS TILTI" atbildētājas labā 216 155,05 EUR, kas sastāv no zaudējumiem 147 222,01 EUR un līgumsoda 68 933,04

EUR;

- piedzīt no prasītājas atbildētājas labā tiesāšanās izdevumus.

Pretprasība pamatota ar šādiem apstākļiem.

[2.1] Līguma 13.1.punktā noteikts, ka par tajā noteikto darbu izpildes termiņa nokavējumu, ja nokavējums pārsniedz 15 dienas un tas radies izpildītāja vainas dēļ, pasūtītājam ir tiesības pieprasīt no izpildītāja līgumsodu 0,1% apmērā no neizpildīto darbu summas par katru nokavēto darba dienu, bet ne vairāk kā 10% no līgumcenas.

Prasības pieteikumā prasītājs ir atzinis, ka pieļāvis būvdarbu izpildes termiņa kavējumu, tādēļ ir pamats prasīt līgumsoda piedziņu.

[2.2] Līguma 13.5.punktā paredzēts, ka vainīgā puse atlīdzina otrai pusei radītos tiešos zaudējumus, kas radušies saistību neizpildes vai nepienācīgas izpildes rezultātā.

Pagarinot būvuzraudzības līguma termiņu, 2010.gada 9.augustā tika noslēgta papildus vienošanās Nr. /numurs/ ar pilnsabiedrību „PRO VIA & ISLIENA V". Atbildētāja par būvuzraudzību samaksāja 4135,53 EUR.

Sakarā ar būvniecības termiņa pagarinājumu 2010.gada 12.oktobrī noslēgta vienošanās starp atbildētāju un SIA „Witteveen+Bos Latvia" par autoruzraudzību. Atbildētāja par šo pakalpojumu samaksāja 23 500 EUR.

Pie Ventspils brīvostas pārvaldes un pašvaldības SIA „Ventspils reiss" noslēgtā līguma 2010.gada 31.augustā parakstīta papildu vienošanās par izdevumu kompensācijas apmēru un kārtību sakarā ar apbraucamā ceļa izmantošanu. Atbildētāja par pasažieru pārvadājumiem SIA „Ventspils reiss" samaksāja 40 922,78 EUR.

Starp Ventspils brīvostas pārvaldi un AS „Danske Bank" 2008.gada 1.oktobrī noslēgts kredīta līgums Nr. /numurs/ par kredīta izsniegšanu Ventspils brīvostas pārvaldei investīciju programmas finansēšanai. Sakarā ar būvdarbu izpildes termiņa kavējumu aizņēmēja bija spiesta vērsties bankā ar lūgumu par atlikušās kredīta summas izsniegšanas termiņa pagarināšanu līdz 2010.gada 31.decembrim. Šajā sakarā 2010.gada 25.oktobrī parakstīta vienošanās par grozījumiem kredīta līgumā, palielinot kredītlīgumā noteikto procentu likmi no 1,25% uz 1,35% gadā. Zaudējumi 78 663,70 EUR ir starpība starp kredīta procentos samaksāto summu ar piemēroto patstāvīgo daļu 1,35% un procentos maksājamo summu, ja piemērotu patstāvīgo daļu 1,25%.

[3] Ar Ventspils tiesas 2016.gada 2.februāra spriedumu AS „LATVIJAS TILTI" prasība apmierināta daļēji, noraidot to daļā par 108 412,06 EUR piedziņu.

No Ventspils brīvostas pārvaldes AS „LATVIJAS TILTI" labā piedzīti ieturētie naudas līdzekļi 132 301,36 EUR, likumiskie procenti 16 853,80 EUR par laiku no 2012.gada 1.janvāra līdz 2015.gada 31.decembrim, valsts nodeva 3024,28 EUR un ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 4,70 Ls, kopā piedzenot 152 184,14 EUR.

Atzītas AS „LATVIJAS TILTI" tiesības saņemt likumiskos 6% gadā no 132 301,36 EUR līdz sprieduma izpildei.

Ventspils brīvostas pārvaldes pretprasība noraidīta.

Spriedums prasības apmierinātajā daļā pamatots, citu starpā, ar šādiem motīviem.

[3.1] Cietušā pienākums ir saprātīgi izvērtēt izveidojušos situāciju un rīkoties tā, lai pēc iespējas novērstu vai mazinātu zaudējumus. Atbildētājai bija kā krietnai un rūpīgai saimniecei jāizvērtē, vai nebija izdevīgāk izņemt visu atlikušo un nepieciešamo kredīta summu un maksāt par to 1,25% visu atlikušo laiku, nekā pagarināt par dažiem mēnešiem kredīta izņemšanas termiņu un pēc tam par visu izņemto summu maksāt 1,35%.

Atbildētāja šo procentu maksājumu starpību ir sākusi aprēķināt jau no 2010.gada 15.oktobra, bet lietā nav strīda, ka prasītāja vainas dēļ būvdarbu izpildes termiņa kavējums iestājās tikai 2010.gada 7.novembrī. Šādos apstākļos uzskatāms, ka zaudējumi nav radušies prasītājas vainas dēļ, jo nav cēloniskā sakara starp prasītājas darbu izpildes termiņa nokavējumu un zaudējumiem, kas radušies atbildētājai.

[3.2] Līgumsods nosakāms 10% apmērā no nodarīto zaudējumu summas, izvērtējot visus lietas apstākļus kopumā, kā arī ņemot vērā vairākus apstākļus.

Darbu izpildes termiņš prasītājas vainas dēļ tika kavēts tikai 47 kalendārās dienas, kas pie tik vērienīga projekta nav uzskatāms par ilgstošu kavējumu. Pati atbildētāja ir ieturējusi zaudējumu summu un līgumsodu no prasītājai pienākošā maksājuma, kas, savukārt atbildētājai neradīja citus papildus izdevumus. Līgumsods nav paredzēts, lai uz tā rēķina kāds kļūtu bagātāks, bet tas paredzēts kā kompensācija. Aprēķinātais līgumsods ir nesamērīgi liels, tas ir pretējs godīgai darījuma praksei.

[4] Apelācijas sūdzību par minēto spriedumu iesniegusi Ventspils brīvostas pārvalde, pārsūdzot Ventspils tiesas 2016.gada 2.februāra spriedumu daļā, ar kuru apmierināta
AS „LATVIJAS TILTI" prasība un noraidīta pretprasība.

[5] Pretapelācijas sūdzību par minēto spriedumu iesniegusi AS „LATVIJAS TILTI", pārsūdzot Ventspils tiesas 2016.gada 2.februāra spriedumu daļā, ar kuru noraidīta prasība.

[6] Ar Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 29.jūnija spriedumu prasība apmierināta daļēji, pretprasība noraidīta.

No Ventspils brīvostas pārvaldes AS „LATVIJAS TILTI" labā piedzīti ieturētie naudas līdzekļi 126 460,69 EUR, likumiskie procenti 33 512,08 EUR par laiku no 2012.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 19.jūnijam.

AS „LATVIJAS TILTI" atzītas tiesības līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos 6 % gadā no nesamaksātās pamatparāda summas 126 460,69 EUR.

No Ventspils brīvostas pārvaldes AS „LATVIJAS TILTI" labā piedzīti tiesāšanās izdevumi 3200,42 EUR.

Apelācijas instances tiesa saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu atzina, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs, un pievienojās sprieduma argumentācijai, papildus norādot šādus motīvus.

[6.1] Lietā nav strīda par to, ka no prasītājas izrakstītā rēķina par kopējo summu 268 923,27 EUR atbildētāja ir ieturējusi 207 715,50 EUR, samaksājot no šīs summas prasītājai tikai 61 207,77 EUR.

Pirmās instances tiesa pareizi izvērtējusi atbildētājas tiesības saņemt no prasītājas atlīdzību par zaudējumiem, kas tai radušies sakarā ar būvdarbu termiņa kavējumu, papildus slēdzot vienošanās par objekta būvuzraudzību, autoruzraudzību un pasažieru pārvadājumiem.

Tiesa pamatoti secinājusi, ka tie ir tiešie zaudējumi, kas radušies atbildētājai prasītājas vainas dēļ, jo atbildētāja no tiem nevarēja izvairīties. Būvuzraudzība un autoruzraudzība ir jāveic atbilstoši būvniecību regulējošiem normatīvajiem aktiem, tāpēc nav pamata apšaubīt to veikšanas nepieciešamību. Novērtējot atlīdzību par būvuzraudzību, pirmās instances tiesa pieļāvusi kļūdu aprēķinos, jo nav ņēmusi vērā aprēķinā iekļauto PVN 21 % apmērā.

[6.2] Savukārt izmaksas, kas radušās sakarā ar bankas kredīta izņemšanas termiņa pagarināšanu, nav ieturamas kā zaudējumi no prasītājas, jo tās

nav radušās prasītājas vainas dēļ. Atbildētāja, rīkojoties kā čakla un rūpīga saimniece, šīs izmaksas varēja novērst.

[6.3]Attiecībā uz līgumsoda samazināšanu vērā ņemama judikatūra, kurā ir atzīts, ka jautājums par līgumsoda samērīgumu un taisnīgumu konkrētos apstākļos izlemjams pēc tiesas ieskata saskaņā ar Civilprocesa likuma 5.pantā norādīto taisnības apziņu un vispārējiem tiesību principiem (*Augstākas tiesas Senāta Civillietu departamenta 2004.gada 22.septembra spriedums lietā Nr. SKC-441, 2005.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-48, 2007.gada 20.jūnija lēmums lietā Nr. SPC-43, 2008.gada 14.maija spriedums lietā Nr. SKC-212*). Līdz ar to tiesai ir tiesības samazināt līgumsodu neatkarīgi no līgumsoda cietēja lūguma.

Līgumsoda samērīgums un taisnīgums izvērtējams atbilstoši Civillikuma 5.pantam un Civilprocesa likuma 5.panta piektajai daļai. Pirmās instances tiesa pamatoti samazinājusi līgumsoda apmēru, samērojot pušu tiesiskās intereses nolūkā nodrošināt prognozējamas un atbildīgas civiltiesiskās apgrozības attiecības, lai šīs lietas ietvaros līgumsods nodrošinātu atbildētājai zaudējumu atlīdzību.

[7] Par minēto spriedumu Ventspils brīvostas pārvalde iesniedza kasācijas sūdzību, kurā lūdz atcelt Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 29.jūnija spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas sūdzība pamatota ar šādiem argumentiem.

[7.1] Tiesa nepamatoti pievienojusies pirmās instances tiesas sprieduma motīviem attiecībā uz izmaksām, kas radušās kredīta izņemšanas termiņa pagarinājuma dēļ.

Nav vērtēts apelācijas sūdzībā norādītais, ka Ventspils brīvostas pārvalde nevarēja izņemt visu finansējumu uzreiz, jo līgums par tilta rekonstrukciju ir noslēgts Kohēzijas fonda projekta ietvaros, kas šādu finansēšanas un apmaksas kārtību nepieļauj.

Nesniedzot vērtējumu šim apelācijas sūdzības argumentam, tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 426.panta pirmo daļu, 193.panta piekto daļu un 432.panta piekto daļu, nav ņēmusi vērā Eiropas Savienības Kohēzijas fona projektu vadības likumā, 2006.gada 10.oktobra Ministru Kabineta noteikumos Nr. 845 „Kārtība, kādā starpniekinstitūcija pārbauda ieviešanas iestādes iesniegtos Kohēzijas fonda projekta maksājumu dokumentus un iesniedz tos maksājumu iestādē" noteikto.

[7.2] Pielīgtais līgumsods atbilst vispārējai darījumu praksei, par tā apmēru puses ir vienojušās līgumā, ievērojot privātautonomijas principu, līgumsoda apmērs atbilst likumam.

Līgumsods aprēķināts tikai no neizpildīto darbu summas un tikai par kavētajām darba dienām, turklāt tas nesasniedz 10% ne no līgumcenas, ne arī no neizpildīto darbu summas.

Civillikuma 1724.[1] pants piemērots nepareizi, jo līgumsods nav pārmērīgs.

Šādā veidā ar tiesas spriedumu samazinot līgumsodu, notiek iejaukšanās līdzēju tiesiskajās attiecībās, un tas ir pretrunā Publisko iepirkumu un Konkurences likuma normām, jo noteikums par līgumsodu bija publisks un saistošs visiem pretendentiem. Šajā gadījumā līgumsods samazināts līdz apmēram, kas nesasniedz prasītājas labā piedzīto likumisko procentu apmēru un nesedz pat atbildētājai radītos zaudējumus par kredīta termiņa pagarināšanu.

Nevērtējot lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, nav pieļaujama atsaukšanās uz tiesu praksi, kas pastāvēja līdz grozījumu izdarīšanai Civillikumā attiecībā uz līgumsoda apmēru.

[7.3] Nav izskaidrojams, uz kāda pamata, nepareizi samazinot līgumsodu, piedzīti arī likumiskie procenti, turklāt pat no tās līgumsoda summas, kuras ieturēšanu tiesa atzinusi par pamatotu.

[8] Ar Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas rīcības sēdes 2017.gada 24.februāra lēmumu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 464.panta otro daļu, ierosināta kasācijas tiesvedība sakarā ar Ventspils brīvostas pārvaldes kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 29.jūnija spriedumu daļā, ar kuru prasība apmierināta un no atbildētājas piedzīti ieturētie naudas līdzekļi 126 460,69 EUR, likumiskie procenti 33 512,08 EUR par laiku no 2012.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 19.jūnijam, prasītājai atzītas tiesības saņemt no atbildētājas likumiskos 6% gadā no nesamaksātās pamatparāda 126 460,69 EUR summas un no atbildētājas prasītājas labā piedzīti tiesāšanās izdevumi 3200,42 EUR, nosakot lietas izskatīšanu rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[9] Pārbaudījusi sprieduma likumību attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Augstākā tiesa atzīst, ka Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 29.jūnija spriedums daļā, ar kuru prasība apmierināta un no atbildētājas piedzīti ieturētie naudas līdzekļi 126 460,69 EUR, likumiskie procenti 33 512,08 EUR par laiku no 2012.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 19.jūnijam, prasītājai atzītas tiesības saņemt no atbildētājas likumiskos 6% gadā no nesamaksātās pamatparāda 126 460,69 EUR summas un no atbildētājas prasītājas labā piedzīti tiesāšanās izdevumi 3200,42 EUR, atceļams, nododot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[9.1] Lietā nepastāv strīds, ka, pamatojoties uz iepirkuma Nr. /numurs/ komisijas 2009.gada 10.jūlija lēmumu (protokols Nr. 4) un izpildītāja iesniegto piedāvājumu, starp Ventspils brīvostas pārvaldi kā pasūtītāju un AS „LATVIJAS TILTI" kā izpildītāju 2009.gada 31.jūlijā noslēgts Līgums par Ventspils autotransporta tilta rekonstrukciju (turpmāk arī Līgums) ar iepirkuma līgumcenu 8 890 091,91 EUR.

Atbilstoši Līguma 5.6.punktam no katra akta (tā līgumā) izpildīto darbu samaksas (ieskaitot PVN) pasūtītājs uz laiku ietur 5%. Pusi no ieturējuma summas izpildītājs saņem pēc akta par objekta pieņemšanu ekspluatācijā parakstīšanas. Otru pusi no ieturējuma naudas summas uz garantijas termiņu aizstāj ar ieturējuma naudas summas garantiju pasūtītājam pieņemamā formā.

Līguma 13.1.punktā noteikts, ka par tajā noteikto darbu izpildes termiņa nokavējumu, ja nokavējums pārsniedz 15 dienas un tas radies izpildītāja vainas dēļ, pasūtītājam ir tiesības pieprasīt no izpildītāja līgumsodu 0,1% apmērā no neizpildīto darbu summas par katru nokavēto darba dienu, bet ne vairāk kā 10% no līgumcenas.

Līguma 13.5.punktā paredzēts, ka vainīgā puse atlīdzina otrai pusei radītos tiešos zaudējumus, kas radušies saistību neizpildes vai nepienācīgas izpildes rezultātā.

Savukārt Līguma 5.7.punktā puses vienojušās, ka līgumsodu un zaudējumus izpildītājs atmaksā pasūtītājam vai pasūtītājs atskaita tos no izpildītājam paredzētajiem maksājumiem.

Ventspils brīvostas pārvalde, pamatojoties uz Līguma noteikumiem, no būvdarbu izpildītājai paredzētajiem maksājumiem 207 715,50 EUR ieturējusi līgumsodu un zaudējumu atlīdzību, samaksājot prasītājai no šīs summas tikai daļu, t.i., 61 207,77 EUR.

[9.2] Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, pievienojoties pirmās instances tiesas sprieduma motīviem, atzīts, ka Ventspils brīvostas pārvaldei kā pasūtītājai saskaņā ar Līguma noteikumiem bija tiesības ieturēt līgumsodu, jo AS „LATVIJAS TILTI" bija pieļāvusi darbu izpildes nokavējumu, kā arī ieturēt zaudējumu atlīdzību par zaudējumiem, kas radušies izpildītājas vainas dēļ.

Ņemot vērā, ka līgumsodu un zaudējumu atlīdzību saskaņā ar Līguma noteikumiem bija tiesības ieturēt, neceļot prasību tiesā, ko atbildētāja bija izdarījusi, tiesa kā nepamatotu noraidījusi lietas izskatīšanas laikā iesniegto pretprasību par šo pašu zaudējumu atlīdzības un līgumsoda piedziņu, atzīstot, ka strīds risināms, izskatot prasību un pārbaudot, cik pamatoti un pareizi ir aprēķinātas ieturētās summas.

[9.3] Tiesa secinājusi, ka ne visi ieturējumi atzīstami par pamatotiem, tādēļ daļēji apmierinājusi prasību, piedzenot AS „LATVIJAS TILTI" labā no pasūtītājas, tiesas ieskatā, nepamatoti ieturētos 126 460,69 EUR, kas sastāv no 1) ieturētā līgumsoda virs 10% no aprēķinātās summas un 2) zaudējumu atlīdzības, ko pasūtītāja aprēķinājusi par tai nodarītajiem zaudējumiem, kas radušies sakarā ar prasītājas pieļauto būvdarbu termiņa kavējumu, kā rezultātā pasūtītāja bijusi spiesta lūgt bankai kredīta izņemšanas termiņa pagarināšanu un līdz ar to veikt papildu maksājumus.

[9.4] Augstākā tiesa atzīst par pamatotu kasācijas sūdzības argumentu, ka, apmierinot prasību, apelācijas instances tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 426.panta pirmo daļu, 193.panta piekto daļu un 432.panta piekto daļu noteikto, jo spriedumā nav vērtējusi Ventspils brīvostas pārvaldes argumentus par zaudējumu, kas tai radušies kredīta izņemšanas termiņa pagarinājuma dēļ, rašanās apstākļiem un to cēlonisko sakaru ar prasītājas rīcību, neizpildot Līguma noteikumus. Tiesa nav vērtējusi arī apelācijas sūdzības argumentus attiecībā uz nepamatotu līgumsoda samazināšanu.

Civilprocesa likuma 432.panta piektā daļa, ko izskatāmajā lietā piemērojusi apelācijas instances tiesa, noteic, ja apelācijas instances tiesa atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai. Šādā gadījumā šā likuma 193. panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.

Tomēr minētā likuma norma neatbrīvo tiesu no pienākuma izskatīt lietu pēc būtības tādā apjomā, kā lūgts apelācijas sūdzībā, un sniegt atbildes uz apelācijas sūdzības iesniedzēja argumentiem, kuri ir būtiski no tiesību viedokļa, ja uz šiem argumentiem nebija atbildēts pirmās instances tiesas spriedumā.

„[..] apelācijas instances tiesai, piemērojot Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu, ir pienākums sniegt atbildes uz precīzi formulētiem apelācijas sūdzības argumentiem, kas attiecas uz materiālo normu piemērošanas un iztulkošanas jautājumiem vai procesuālo normu piemērošanas pārkāpumiem, kā arī norādīt pamatojumu, ja apelācijas sūdzības argumenti tiek noraidīti" (*sk. Augstākās tiesas 2015.gada 3.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-162/2015 (C26076411) 8.5.punktu, 2018.gada 4.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC- 422/2018 (C30581816) 9.4 punktu*).

Augstākā tiesa atzīst, ka pārbaudāmais spriedums, vērtējot atbildētājas argumentus par zaudējumiem, kas tai radušies kredīta izņemšanas termiņa pagarinājuma dēļ, kā arī līgumsoda samazināšanu, iepriekš minētajām prasībām neatbilst.

[9.5] Gan apelācijas sūdzībā, gan lietas izskatīšanas laikā Ventspils brīvostas pārvalde norādījusi, ka, piemērojot Civillikuma normas, kas regulē zaudējumu atlīdzināšanu, kā arī, vērtējot starp pusēm noslēgto darījumu, kas paredz zaudējumu atlīdzības ieturēšanas tiesības, tiesai bija jāņem vērā Līguma specifika un pasūtītāja objektīvās iespējas rīkoties ar projekta finansēšanai piešķirtajiem naudas līdzekļiem apstākļos, kad netiek ievēroti būvdarbu izpildes termiņi.

Pamatojot savas rīcības, ieturot zaudējumu atlīdzību, tiesiskumu, atbildētāja norādīja, ka darījums starp pusēm par Ventspils autotransporta tilta rekonstrukciju noslēgts Kohēzijas fonda projekta /numurs/ ietvaros un līdz ar to tām ir saistoša Kohēzijas fonda projektiem noteiktā izpildīto darbu finansēšanas un apmaksas kārtība, kas pieejama arī interneta vietnē, ko atbildētāja uzrādījusi.

Ievērojot šo kārtību, pasūtītāja, saņemot, piemēram, prasītājas 2010.gada 9.jūlija rēķinu Nr. /numurs/ un Aktu Nr. /numurs/par 2010.gada jūnija mēnesī izpildīto darbu pieņemšanu, pārbaudīja tos un sagatavoja 2010.gada 29.jūlija maksājuma uzdevumu Nr. /numurs/. Minētie dokumenti nosūtīti Satiksmes ministrijai kā starpniekinstitūcijai apstiprināšanai. Pēc maksājuma dokumentu pārbaudīšanas un apstiprināšanas Satiksmes ministrija dokumentus un Maksājuma preces pārbaudes lapu nosūtījusi Valsts kases Norēķinu departamentam, savukārt Valsts kase 2010.gada 3.septembrī izpildīja maksājuma uzdevumu un veica pārskaitījumu prasītājai no atbildētājas konta Valsts kasē.

Paralēli šai procedūrai atbildētāja ar 2010.gada 24.augusta vēstuli nosūtīja AS „Danske Bank" kredīta izmaksas lūgumu par naudas summas izsniegšanu prasītājas rēķina Nr. /numurs/ apmaksai. Saņemtie kredītlīdzekļi tiek pārskaitīti uz atbildētājas kontu Valsts kasē, no kura tiek veikta prasītājas rēķina atmaksa.

Aprakstot šo procedūru, kādā iespējams saņemt projekta kreditēšanai piešķirtos līdzekļus no bankas, atbildētāja lūdza tiesu ņemt vērā, ka pasūtītāja nevarēja saņemt atlikušos naudas līdzekļus būvniecības darbu pabeigšanai tādā veidā, kā tas norādīts pirmās instances tiesas spriedumā, kurā atbildētājai pārmests, ka, neizņemot ātrāk visu objektam piešķirto naudu, bet lūdzot pagarināt izsniegšanas termiņu, tā nav rīkojusies kā krietns un rūpīgs saimnieks. Turklāt prasītāja kā darbu izpildītāja par minētajiem noteikumiem Eiropas Savienības struktūrfondu projektu realizācijā un īpašo finansēšanas un finanšu izlietojuma kontroles procedūru bijusi labi informēta, jo konkrētais Līgums nav vienīgais darījums, ko AS „LATVIJAS TILTI" noslēgusi līdzīgos apstākļos.

Sakarā ar būvdarbu izpildes termiņa kavējumu atbildētāja bijusi spiesta vērsties bankā par atlikušās kredīta summas daļas izņemšanas termiņa pagarināšanu līdz 2010.gada 31.decembrim, kam banka piekrita ar nosacījumu, ka tiks palielināta kredītlīgumā noteiktā nemainīgā noteiktā procentu likme no 1,25% uz 1,35% gadā. Vienošanās par grozījumiem kredītlīgumā parakstīta 2008.gada 1.oktobrī. Atbildētājas zaudējumus veido starpība starp kredīta procentos samaksāto summu un piemēroto pastāvīgo daļu 1,35% un procentos maksājamo summu, ja piemērotu 1,25% likmi.

[9.6] No pārbaudāmā sprieduma redzams, ka Civillietu tiesas kolēģija, atsaucoties uz Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu, pievienojusies pirmās instances sprieduma motivācijai, nenorādot pamatojumu, kādēļ tiek noraidīti iepriekš minētie apelācijas sūdzībā izteiktie argumenti.

„Civilprocesa likuma 426.panta pirmās daļas prasības nevar uzskatīt par izpildītām situācijā, kad apelācijas instances tiesa, pievienodamās pirmās instances tiesas spriedumā atspoguļotajam pierādījumu izvērtējumam un konstatēto apstākļu juridiskajai kvalifikācijai, nav norādījusi pamatojumu apelācijas sūdzībā precīzi formulēto argumentu, kas attiecas uz materiālo tiesību normu piemērošanas (iztulkošanas) problēmām vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, noraidīšanai" (*sk. Augstākās tiesas 2014.gada 6.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-109/2014 (C04225008) 8.punktu*).

[9.7] Kasācijas instances tiesa neizspriež lietu pēc būtības. Tās kompetencē saskaņā ar Civilprocesa likuma 450.panta trešo daļu, 452.panta otro daļu nav lietas faktisko apstākļu noskaidrošana, pierādījumu pārbaude un vērtēšana.

Augstākā tiesa konstatē, ka atbildētājas kasācijas sūdzība attiecībā uz zaudējumu atlīdzībai ieturētajiem līdzekļiem, ko tiesa piedzinusi kā nepamatoti ieturētus, balstīta uz tiem pašiem argumentiem, ar kuriem bija pamatota arī apelācijas sūdzība, savukārt apelācijas instances tiesas viedoklis un juridiskā argumentācija, šos iebildumus noraidot, apelācijas instances tiesas spriedumā nav formulēti.

Ievērojot minēto, Augstākajai tiesai šajā gadījumā liegta iespēja pārbaudīt kasācijas sūdzības iesniedzēja iebildumu pamatotību pirms apelācijas sūdzības iesniedzējas argumentu vērtējuma apelācijas instances tiesas spriedumā, kura likumības pārbaude ir kasācijas instances uzdevums.

[9.8] Saskaņā ar Civillikuma 1717.pantu (likuma redakcijā uz ieturējumu izdarīšanas brīdi) līgumsodu var pievienot katram līgumam, un to var noteikt ne vien naudā, bet arī citās vērtībās. Līgumsoda apmēru noteic līdzēji, un tas nav aprobežots ar zaudējumu lielumu, kādi paredzami no līguma neizpildīšanas.

Šobrīd minētā likums norma paredz, ka līgumsoda apmēru noteic līdzēji, un tas nav aprobežots ar zaudējumu lielumu, kādi paredzami no līguma neizpildīšanas, taču tam jābūt samērīgam un atbilstošam godīgai darījumu praksei.

Savukārt atbilstoši Civillikuma 1724.[1] pantam (likuma redakcijā uz ieturējumu izdarīšanas brīdi) līgumsoda cietējs var lūgt samazināt pieprasīto

līgumsodu līdz saprātīgam apmēram, ja tas ir pārmērīgs, salīdzinot ar neizpildīšanas vai nepienācīgas izpildīšanas radīto zaudējumu vai ņemot vērā citus apstākļus. Ja līdzēji vienojušies, ka līgumsoda samaksa atsvabina šā soda cietēju no procentiem un augļiem, kas no viņa pienākas, kā arī zaudējumu atlīdzības, tad samazinātā līgumsoda apmērs nedrīkst būt mazāks par otram līdzējam nodarītajiem zaudējumiem.

Normas šī brīža redakcija noteic, ka tiesa samazina pieprasīto līgumsodu līdz saprātīgam apmēram, ja tas ir pārmērīgs, salīdzinot ar neizpildīšanas vai nepienācīgas izpildīšanas radīto zaudējumu vai ņemot vērā citus apstākļus. Ja līdzēji vienojušies, ka līgumsoda samaksa atsvabina šā soda cietēju no procentiem un augļiem, kas no viņa pienākas, kā arī zaudējumu atlīdzības, tad samazinātā līgumsoda apmērs nedrīkst būt mazāks par otram līdzējam nodarītajiem zaudējumiem.

Augstākā tiesa konstatē, ka atbilstoši pirmās instances tiesas spriedumam, kura motīviem pievienojusies arī apelācijas instances tiesa, atzītas Ventspils brīvostas pārvaldes tiesības ieturēt līgumsodu, pamatojoties uz noslēgto Līgumu. Tiesa par pareizu atzinusi arī līgumsoda 68 933,04 EUR aprēķinu par kavējuma 33 darba dienām.

Tomēr, atsaucoties uz vispārējiem tiesību principiem, Civillikuma 1., 1716., 1717., 1724.[1] pantu, tiesa samazinājusi līgumsodu, atzīstot, ka tas nosakāms 10% apmērā no tiesas ar šo spriedumu atzītā atbildētājai nodarīto zaudējumu apmēra jeb 6855,83 EUR, secinot, ka prasītājas pieļautais darbu kavējums pie tik vērienīga projekta nav atzīstams par ilgstošu, līgumsodam ir izteikti sodošs raksturs un tas noteikts pretēji godīgai darījumu praksei.

[9.9] Apelācijas sūdzībā par pirmās instances spriedumu Ventspils brīvostas pārvalde iebilda, ka tiesa nepamatoti līgumsoda apmēru uzskatījusi par nesamērīgu attiecībā pret zaudējumiem, kas atbildētājai radušies sakarā ar būvdarbu izpildes kavējumu, jo saskaņā ar noslēgto Līgumu līgumsods ir aprēķināms attiecībā pret neizpildīto darbu apjomu, kas atbilstoši 2010.gada 11.augusta aktam bija 2 088 877,11 EUR bez PVN. Aprēķinātais līgumsods 68 933,04 EUR ir tikai 3,3% no neizpildīto darbu izmaksu apjoma, ko nekādā gadījumā nevar uzskatīt par nesamērīgi lielu.

Apelācijas instances spriedumā minētie argumenti nav analizēti un nav norādīti motīvi, kas pamato to noraidīšanu.

Arī iesniegtajā kasācijas sūdzībā apstrīdēta līgumsoda samazināšana. Atbildētājas ieskatā, Līgumā noteiktajam un aprēķinātajam līgumsodam nav izteikti sodoša rakstura, kā to atzinusi tiesa. Saskaņā ar Līguma 13.1.punktu līgumsods noteikts 0,1% no neizpildīto darbu summas par katru kavēto dienu, bet ne vairāk kā 10 % no līgumcenas. Šāds līgumsoda apmērs ir samērīgs, un minētie Līguma noteikumi atbilst ne tikai vispārējai darījumu praksei, bet arī līgumsoda apmēram, ko likumdevējs akceptējis, izdarot 2013.gada 20.jūnijā grozījumus Civillikuma 1716.pantā.

[9.10] Augstākā tiesa konstatē, ka spriedumā izteiktais apgalvojums par līgumsoda noteikšanu pretēji godīgai darījumu praksei, kā arī secinājums, ka tik vērienīgā projektā pieļautais būvdarbu kavējums nav uzskatāms par ilgstošu, nav atzīstami par pamatotiem, jo minētie secinājumi nav balstīti uz pierādījumu analīzi, tādējādi nav saprotams, kādā veidā tiesa pie tiem nonākusi.

Turklāt, kā redzams no tiesas sprieduma, piemērojot Civillikuma 1724.1 pantu un samazinot pieprasīto līgumsodu, tas atzīts par pārmērīgu, salīdzinot ar Līguma nepienācīgas izpildīšanas rezultātā pasūtītājai radītajiem zaudējumiem tajā apmērā, ko tiesa atzinusi par pierādītiem ar šo spriedumu. Salīdzināšanas rezultātā līgumsods samazināts līdz summai, kas atbilst 10% no zaudējumu apmēra.

Ievērojot iepriekš norādīto, kā arī faktu, ka par zaudējumu nodarīšanu, kas ievērojami pārsniedz tiesas atzītos, vēl pastāv strīds, minētais salīdzinājums uzskatāms par nekorektu, lai notiktu publiska iepirkuma apstākļos par vērienīga un sabiedriski nozīmīga projekta realizāciju noslēgtā Līgumā paredzēta un atbilstoši tam aprēķināta līgumsoda samazināšana līdz tiesas noteiktajam apmēram.

[9.11] Par pamatotiem atzīstami arī kasācijas sūdzības iesniedzējas iebildumi attiecībā uz likumisko procentu 33 512,08 EUR piedziņu par laiku no 2012.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 19.jūnijam, aprēķinot tos no tās zaudējumu atlīdzības daļas, kuras ieturēšana atzīta par pamatotu. Kā norādīts iepriekš, tiesa atzinusi, ka pasūtītāja varēja ieturēt līgumsodu un zaudējumu atlīdzību, jo šādas tiesības tai bija noteiktas pušu Līgumā. Tādējādi minēto summu ieturēšana bijusi likumīga, taču būvdarbu izpildītāja uzsākusi strīdu par ieturējuma aprēķinu un pamatojumu. Norādītajos apstākļos, kad strīds tiek atrisināts tiesas ceļā, lemjot par likumisko procentu piedziņu par laiku līdz spriedumam, tiesas uzdevums ir noskaidrot, kurā brīdī ir iestājies samaksas nokavējums, no kura šie procenti aprēķināmi, un sprieduma motīvu daļā norādīt tiesisko pamatojumu prasības apmierināšanai.

[9.12] Spriedumu atceļot, atbilstoši Civilprocesa likuma 458.panta otrajai daļai Ventspils brīvostas pārvaldei atmaksājama drošības nauda 300 EUR.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu, 474.panta 2.punktu un 477.pantu, Augstākā tiesa

nosprieda

atcelt Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2016.gada 29.jūnija spriedumu daļā, ar kuru prasība apmierināta un no Ventspils brīvostas pārvaldes piedzīti ieturētie naudas līdzekļi 126 460,69 EUR, likumiskie procenti 33 512,08 EUR par laiku no 2012.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 19.jūnijam, prasītājai atzītas tiesības saņemt no atbildētājas likumiskos 6% gadā no nesamaksātās pamatparāda 126 460,69 EUR summas un no atbildētājas prasītājas labā piedzīti tiesāšanās izdevumi 3200,42 EUR, nododot lietu jaunai izskatīšanai Kurzemes apgabaltiesai.

Atmaksāt Ventspils brīvostas pārvaldei drošības naudu 300 EUR (trīs simti *euro*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese referente	(paraksts)	I.Lauka
Tiesnesis	(paraksts)	V.Maksimovs
Tiesnese	(paraksts)	Z.Pētersone